

potrebama i doživljajem egzistencije u svim njezinim dostupnim vidovima. To je "epistemička ovisnost" (ili među-ovisnost) o kojoj govori Šimo Šokčević. Zato se moramo složiti s njegovim zaključkom da "Newmanova filozofija obrazovanja ima snažan potencijal da suvremene akademske zajednice učini kreativnim intelektualnim ateljeima, gdje će se nalaziti istomišljenici i neistomišljenici te u dijalogu i interakciji stvarati ozračje traganja za Istinom koja ima snagu i moć da uvijek iznova nadahnjuje nove tražitelje" (str. 165).

Dalibor Renić

Kongregacija za katolički odgoj (za obrazovne ustanove), »*Muško i žensko stvori ih*«: Za put dijaloga o pitanju roda u odgoju. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2019, 45 str.

U izdanju Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba u nizu Dokumenti pod brojem 185 izišao je dokument Kongregacije za katolički odgoj pod naslovom »*Muško i žensko stvori ih*«: Za put dijaloga o pitanju roda u odgoju. Dokument je objavljen 2. veljače 2019. na blagdan Prikazanja Gospodinova u Vatikanu, a potpisuju ga kardinal Giuseppe Versaldi, prefekt Kongregacije za katolički odgoj, i tajnik nadbiskup Angelo Vicenzo Zani. Na hrvatski jezik preveden je u prosincu 2019. godine.

Dokument sadržava poglavlja *Uvod* (br. 1–7), *Slušati* (br. 8–23), *Razmišljati* (br. 24–29), *Predlagati* (br. 30–51) i *Zaključak* (br. 52–57).

U svijetu koji sve više postaje fluidan i u kojem ne postoji cjelovita istina o čovjeku, njegovoj svrsi i smislu postavlja se pitanje na koji je način potrebno odgovoriti izazovima odgoja osobito na području čuvstvenosti i spolnosti. Sve više zastupa se ideja neutralnosti određenja poimanja osobe i života, antropologije

koja se duboko suprotstavlja vjeri i razumu. Na djelu je svojevrsna antropološka dezorijentiranost, koja duboko obilježava našu kulturu. U tom smislu zadaća odgoja nalazi se pred izazovom rodne ideologije, koja polazi upravo od te antropološke dezorijentiranosti i navodne neutralnosti ljudske osobe i života, s tim da se čovjek rađa kao neodređeno biće, čime se niječe naravna razlika i uzajamnost između žene i muškarca. Ideologija individualizma dokida antropološki temelj ljudske osobe i obitelji. U tu svrhu događa se izmjena zakonodavstva i usmjerenja, koja potiču duboki rascjep u biološkom poimanju ljudske osobe podvrgavajući stvari subjektivističkomu izboru bez objektivnoga odnosa prema danoj stvarnosti.

Dokument naglašava potrebu širega obzora odgoja za ljubav, koji u sebi uključuje objektivni vid poimanja ljudske spolnosti, koja je duboko ukorijenjena u osobu, kao i važnost odgojnoga procesa, kako bi se došlo do objektivnih antropoloških datosti spoznaje ljudske osobe u njezinoj različitosti. Stoga ovaj dokument nudi neka razmišljanja i smjernice kao put dijaloga, osobito onima koji odgajaju i obrazuju mlade kako bi im pomogli na putu sazrijevanja i rasta u objektivnoj spoznaji stvarnosti, u koju je uključena ljudska osoba na subjektivnan način u sveopćem pozivu na ljubav, osobito na području i pitanjima koja se odnose na spolnost, što je danas u središtu rasprava koje obilježavaju ovo naše vrijeme. U tom smislu predlaže se metoda koja se sastoji u tri stava: slušati, razmišljati i predlagati (usp. br. 5). Na putu dijaloga potrebno je imati na umu razliku između ideologije roda i različitih istraživanja o rodu koje poduzimaju znanosti o čovjeku u svrhu dubljega razumijevanja antropološke dimenzije ljudske, osobe ističe se u dokumentu (usp. br. 6).

Metoda slušanja ponajprije je put dijaloga. Složenost razumijevanja pojma roda (*gender*) ima svoju povijest, koja se zasniva na čisto sociološkom tumačenjima spolnih razlika i veličanju osobnih sloboda. Nedostatak tih socioloških uvida nijekanje je postojanja izvornoga dara koji prethodi ljudskoj osobi. Obilježava ju jedno voluntarističko viđenje i radikalno odvajanje između roda (*gender*) i spola (*sexes*). Jasno je u tom kulturnom kontekstu da spol i rod nisu istoznačnice, jer opisuju dvije različite stvari, ali se mogu naizmjenice rabiti. Spol definira pripadnost jednoj od dvije biološke kategorije koje proizlaze iz izvornoga para žene i muškarca, a rod označava način na koji se u svakoj kulturi živi razlika među spolovima. Problem nije u razlikovanju po sebi koje se može tumačiti na ispravan način, nego u razdvajanju spola i roda. Naime, to razdvajanje dovodi do različitih spolnih orijentacija, koje više ne određuje spolna razlika između žene i muškarca, nego oblici koje određuje autonomni pojedinac. Stoga pojam roda (*gender*) ovisi o subjektivnom stajalištu osobe, koja može izabrati rod koji ne odgovara njezinoj biološkoj spolnosti, kao ni načinu na koji ju drugi promatraju (*transgender*). Također, problem nastaje u razdvajanju spola i roda, gdje postoje fluidna, fleksibilna i nomadska tumačenja, već prema kulturi koja je dominantna (*queer* dimenzija). Jedino načelo odnosa prema daru spolnosti u ljudskoj osobi sloboda je samoodređenja, koju promiče ideologija *genderizma* (usp. br. 11–12). Unatoč nekim problematičnim idejama i poimanjima, dokument ističe i dodirne točke, a one se prije svega odnose na dostojanstvo ljudske osobe, koje je apsolutno i nepovredivo. Jasno je da time nisu otklonjene opasnosti od antropološkoga redukcionizma i relativizma, što zastupaju ideologije roda, ali je potrebno raditi na razumijevanju

složenih kulturnih, antropoloških dato-
sti kako bi se očuvala vrijednost i smisao
ljudske osobe i njezine spolnosti poštu-
jući temeljne naravne i biološke različi-
tosti, koje se ne smije brkati ni brisati
njihova razlika.

Metoda razmišljanja polazi od raci-
onalnih argumenata koji nastoje razja-
sniti temeljno značenje i ulogu tijela kao
integrirajućega elementa osobnih i obi-
teljskih odnosa. Tijelo se razumije kao
subjektivnost koja izriče identitet bića.
Medicinska i biološka znanost pružila
je i omogućila dublje uvide u složenost
i proces nastanka ljudske osobe u tijelu.
No, ona ne može zalaziti u područja koja
njezinoj metodi nisu svojstvena i defini-
cijama koje izmiču njezinoj moći u smi-
slu oblikovanja i definiranja identiteta
osobe. Razlika u oblikovanju identiteta
ključan je uvjet svih spoznaja, kao i spo-
znaje vlastitoga identiteta. Zasigurno i
na tom području osoba nije zaštićena
od složenih procesa manipulacije i po-
vrede dostojanstva, osobito u procesima
manipulacije ljudskim zametcima, kao i
instrumentalizaciji ljudskoga tijela, koje
je neodvojivo od ljudske osobe. Nužno
je u procesu odgoja i obrazovanja pove-
zati i pokazati komplementarnost razu-
ma i vjere, kršćanske objave i znanosti
o čovjeku, u kojem se događa plodono-
sni susret ideja i osoba, kao i otkrivanje
transcendentnosti ljudske osobe, koja
je od osobite važnosti. Antropološki
redukcionizam ne dohvaća dimenziju
ontološko–metafizičke istine o čovjeku,
i to je ozbiljan izazov danas u procesu
evangelizacije Crkve, koja se obraća že-
nama i muškarcima. U kontekstu toga
kulturnoga horizonta potrebno je raz-
vijati dijalog s jasnim argumentima i
racionalnim spoznajnim uvidima koji će
moći iznijeti na vidjelo svu istinu o čo-
vjeku kao ženi i muškarcu oslobođenih
od antropoloških i inih redukcionizma,
čime osiromašuju osobu i duboko vrije-
daju ljudsko dostojanstvo.

Metoda predlaganja polazi od temeljne spoznaje kršćanske antropologije, koja je jasna i koja se zasniva na značenju i razumijevanju spolnosti i čuvstvenosti, koje omogućuju spoznaju osobe u skladu s njezinom naravi. Prvi uvjet u tom procesu odgoja ljudske osobe koja polazi od logike dara jest bezuvjetno poštovanje naravi osobe s kojom nije dopušteno manipulirati. Temeljno načelo polazi od priznanja i poštivanja ljudskoga dostojanstva, koje u sebi ima upisan moralni zakon. Kršćanska objava polazi od istine da je čovjek stvoren na Božju sliku i priliku (usp. Post 1,27) te se u tom nalazi srž ljudske osobe i životvornoga odnosa između žene i muškarca. U tom smislu sbstvo i drugo u odnosu na sbstvo uzajamno se nadopunjuju i vezano je specifičnim identitetom, čije se središte nalazi u dinamici koja svoj izvor ima u daru stvaranja i potječe od Stvoritelja. Ljudsku narav potrebno je i nužno razumijevati polazeći od jedinstva duše i tijela, bilo od duhovnih bilo od bioloških nagnuća i svih drugih specifičnih karakteristika koje su potrebne za ostvarenje čovjekove svrhe i smisla.

Na tom putu i procesu temeljnih spoznaja stvarnosti ljudske osobe nalaze se obitelj i škola, društvo, koje promiču cjelovito poimanje ljudske osobe. Proces odgoja za afektivnost ima potrebu prikladnoga i umjerenoga govora, koji će mlade primjereno dobi uvoditi u svu dubinu i značenje smisla ljudske osobe. Također u procesu odgoja potrebno je držati se načela supsidijarnosti, kako bi sve ustanove društvenoga života promicale cjelovitost i dostojanstvo ljudske osobe. Važna je karika u procesu odgoja i izobrazba odgojitelja koji svojom zrelošću, obrazovanošću i uravnoteženošću svjedoče i pomažu u procesu odgoja za cjelovitost osobe koja u razvojnoj dobi zahtijeva posebnu brigu i stalno posuvremenjavanje, kao i

prikladna psiho-pedagoška priprava u prenošenju sadržaja koji oblikuju mlade osobe dajući im istinite informacije koje oblikuju svijest, samospoznaju i viziju o tako važnim pitanjima ljudske osobe.

Dokument na kraju u zaključku donosi smjernice za put dijaloga na način koji će djelotvorno u metodama slušanja, razmišljanja i predlaganja otvarati nove obzore stvarajući ozračje zdrave ljudskosti i povjerenja, iskrenoga približavanja drugomu nasuprot kulturi "odbacivanja, samodostatnosti, zagušljive imanencije" (papa Franjo). Sadašnji su izazovi prigoda u smislu preobrazbe slušanja, razmišljanja, predlaganje jedne kršćanske vizije, koja svojim načelima i dosljednošću, autentičnošću svjedoči cjelovitu istinu o rastu i razvoju ljudske osobe osobito na području čuvstvenosti i spolnosti. Dokument ističe da je pedagoška ponuda koja se ovdje predlaže na tragu dosljednoga odgovora antropologije na kulturu i stilove fragmentacije i privremenoga (usp. br. 55). U tom smislu škole su mjesta odgoja za vedrinu, otvorenost, koja zahtijeva vrijeme razlučivanja, ali i učenja temeljnih datosti koje određuju ljudsku osobu.

Ovaj dokument, iako kratak ali vrlo sadržajan, na sintetičan način donosi temeljne smjernice koje su nužne kao pomoć u stalnom razlučivanju u svijetu, koji se sve više fragmentira prijeteći antropološkim redukcionizmom, moralnim relativizmom, koji vodi poniženju dostojanstva ljudske osobe. Papa Franjo upozorio je mlade da budu jako kritični i oprezni u stalnom procesu razlučivanja, da ne dopuste da ih zavedu i porobe oblici ideološke kolonizacije usadujući čudne ideje u glavu, čime mladi ljudi ostaju bez istine i dobra te čiji se život svodi da budu i osjećaju se propalicama, robovima i ovisnicima (CV 122). U tom ključu moguće je čitati i ovaj dokument kao dragocjen orijentir istine ljudske osobe stvorene na Božju

sliku i priliku. U kulturi moralnoga relativizma, antropološkoga redukcionizma i voluntarizma, kulturi fragmentacije i privremenoga, koja promiče radikalnu promjenu u antropologiji, ovaj dokument iznova doziva u svijest temeljnu istinu o dostojanstvu ljudske osobe (cjelovita antropologija) pružajući u procesu odgoja i razlučivanja dragocjene uvide na kojima može rasti i razvijati se ljudska osoba do svoje punine, zrelosti i odgovornosti.

Ante Bekavac

Silvana Fužinato i Massimo Grilli, *Riječ Božja u ljudskom jeziku: Tumačenje Biblije u komunikacijskoj perspektivi*. Zagreb: Glas Koncila, 2019, 176 str.

Na samoj naslovnoj prednjoj korici knjige imamo zanimljivu sliku, a autori su se, čini se, inspirirali na tekstu proroka Jeremije 23,29, koji govori o riječi Božjoj, koja je “slična malju što razbija pećinu”. Naslikan je zapravo čekić i vidi se njegovo djelo: kamenčići koji su popadali oko njega i oko majstora koji se njime služi. Slika djeluje kao rezultat razaranja. Metafora nam kaže: Božja je Riječ poslana i obavlja, među nama ljudima, svoju zadaću i ne vraća se Gospodinu sve dok to nije gotovo, pa makar to bilo i razaranja. Što to treba Božja riječ razoriti u svijetu i u nama i u meni osobno prije nego se vrati tamo odakle je poslana, prije nego je njezin zadatak obavljen, misija završena? To su si pitanje postavljali autori u svojem djelu. Knjiga ima 175 stranica i sastoji se od predgovora (str. 5–6), uvoda (str. 7–9) te u samom glavnom dijelu od dva dijela. Prvi dio ima naslov *Egzegeza i komunikacija: Teorijske značajke* (str. 11–57), a drugi dio nosi naslov *Egzegeza i komunikacija: Aplikacijski modeli* (str. 59–144). Slijedi zaključak (str. 145–151), bibliografija (str. 153–163), kazalo autora (str.

165–170), sadržaj (171–174) te bilješka o autorima (str. 175). Nakon prikazane, razradene teorije autori donose iz četiri evanđelja po jedan primjer kako se tu teoriju može primijeniti u praksi. Već u predgovoru autori postavljaju okvir u kojem se kreću. Riječ je o pragmatici. Riječ *pragmatika* grčkoga je podrijetla (grč. *πραγματικός*, *pragmatikós*, koji se odnosi na djelovanje), a značenje je “u lingvistici, dio semiotike, koji istražuje govorno djelovanje i uporabu govora” (*Filozofski leksikon*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2012, s. v. pragmatika). Autori definiraju pragmatiku kao znanost koja proučava djelovanje riječi, a u našem konkretnom slučaju to je djelovanje biblijske riječi. Tako “interpretacija biblijskih tekstova u komunikacijskoj perspektivi čitatelja današnjega vremena potiče na dijalog s biblijskim tekstom, ukazujući ne samo na značenje teksta nego i na reakcije, promjene i djelovanje koje tekst u njemu pobuđuje i zahtijeva” (str. 7). Pristup što ga autori predlažu povezuje biblijski tekst s čitateljima sadašnjega vremena, vodeći brigu o tom da “ne ubiju ni prošlost ni sadašnjost, nego da ih dovedu do plodonosnoga dijaloga” (str. 8). Povijesno–kritička metoda dovela je do rascjepa između biblijskoga teksta i modernoga čitatelja. Strukturalizam je pak tekstu davao različita značenja, ovisno o čitatelju ili, kako autori apostrofiraju, “u povijesno–kritičkoj metodi čitatelj je bio ‘rob’ značenja, a u strukturalizmu njegov ‘gospodar’” (str. 7). Ta predložena metoda ide drugim putem i postavlja se kao komplementarna drugim metodama (povijesno–kritičkoj, narativnoj, retoričkoj i dr.), te nije “alternativna” (str. 9). U prvom dijelu autori daju teorijsku podlogu svojih promišljanja. Polazeći od dogmatske konstitucije o božanskoj objavi *Dei Verbum* Drugoga vatikanskoga sabora navode njezin tekst kako je “Bog u Svetom pismu govorio